

безперервної атаки, обміну ударами, високого темпу, ближнього бою, яку вони переважно використовують у поєдинках.

«Нокаутери» відрізняються невеликою кількістю ударів за бій, тому що основна задача кікбоксерів даного стилю нанести один нокаутуючий удар протягом поєдинку.

ВИСНОВКИ. Сучасний бокс зазнає змін, і цей факт вимагає детального та ґрунтовного вивчення їх причин і можливих наслідків цього. У процесі вивчення техніко-тактичних дій в змагальній діяльності кваліфікованих кікбоксерів виявлено такі результати: «ігровики» показали найвищі показники у кількості ударів в бою, коефіцієнт ефективності атакуючих і захисних дій у них найнижчий; для групи «темповиків» основним показником являється кількість ударів в бою, який є найвищим, коефіцієнт ефективності атакуючих і захисних дій у них найнижчий; показники у групі «нокаутерів» відрізняються від інших груп, тому що для них характерним є нанесення одного нокаутуючого удару протягом поєдинку.

ПОДАЛЬШИЙ НАПРЯМОК ДОСЛІДЖЕНЬ полягає у вивченні та аналізі опрацьованих доз і направленості навантажень (фізичних і техніко-тактичних) у кікбоксерів різних стилів ведення бою. У свою чергу це дасть змогу вносити корекцію у навчальні програми ДЮСШ і ДЮСШОР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горсков Е. Н. Особенности методики тренировки боксеров тяжелых весовых категорий: Автореф. дис. канд. пед. наук. – М, 1983. – 23 с.
2. Калмыков Е.В. Типовые особенности соревновательной деятельности боксеров. / Калмыков Е.В. // Бокс , ежегодник. – 1983. – 39-41 с.
3. Кравченко О. В., Киселев В. А. Свищев И. Д., Качурин А. И Анализ соревновательного поединка в боксе / Кравченко О. В., Киселев В. А. Свищев И. Д., Качурин А. И // Восток-Запад: проблемы физической культуры и спорта: Сб. науч. тр. - Улан-Удэ: БГУ, 1998. – С. 50-54
4. Никифоров Ю. Б. Эффективность тренировки боксеров. / Никифоров Ю. Б. // – Москва: Физкультура и спорт, 1987. – 130 с.
5. Остьянов В. Н. Аналіз змагальної діяльності боксерів вищої кваліфікації різних вагових категорій / В. Н. Остьянов, А. І. Гриб // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького. - 2011. - Т. 13, № 4(2). - С. 309-315
6. Остьянов В. Н., Гайдамак І. І. Бокс (обучение и тренировка) / Остьянов В. Н., Гайдамак І. І // – К., Олімпійська література, 2001. – 237 с.
7. Petuhov V. Registracija motoriki boksera schetnymi ustrojstvami // Teorija i praktika fizicheskoj kul'tury. / Petuhov V. // 1969 – №2 – 43-45 s.
8. Platonov V. N. Zagal'na teorija pidgotovki sportsmeniv v olimpijs'komu sporti. / Platonov V. N. // Kiiv: Olimpijs'ka literatura, 1997. - 583 s.
9. Rusanov V. Ja. Model'ni harakteristiki fizichnih i psihichnih jakostej bokseriv, jak osnova individualizacii ih pidgotovki / Rusanov V. Ja. // Teorija i praktika fizichnoї kul'turi - 1985. - №4. - 13-15 s.
10. Stepanov M.Ju. Metodika individual'no-grupovoi pidgotovki kibbokseriv zasnovana na osoblivostjah individual'nih stiliv zmagal'noi dijali'nosti / Stepanov M.Ju. // Teorija i praktika fiz kul't. - 2009. - №10. - С. 69
11. Tajmazov V. A. Individual'nij pidhid do tehniko-taktichnoi pidgotovki bokseriv z urahuvannjam ih sportivno-vazhlivih jakostej: dis. kand. ped. nauk / V. A. Tajmazov; GDOIFK im. P. F. Lesgafta. - L., 1981. - 198 s.
12. Tumanjan G. S., Martirosov E.G. Statura i sport. / Tumanjan G. S., Martirosov E. G. // - М. : Физкультура і спорт, 1976. - 239 s.
13. Frolov O. P. Vivchennja dejakih storin sportivnoi dijali'nosti metodami teorii informacii ta doslidzhennja operacij: Avtoref. dis.
14. Frolov O. P. Rodonjak, Ju. M., Merkulova, R. A., Rodionov, A. V., Shanenko, Ju. M., Obuhova, A. I. Organizacija i upravlinnja pidgotovkoju zbirnoi komandi SRSR z boksu na zakljuchnomu etapi do XXI Olimpijs'kih igor. / Frolov O. P. Rodonjak, Ju. M., Merkulova, R. A., Rodionov, A. V., Shanenko, Ju. M., Obuhova, A. I. // - М., 1976. - 40 s.

УДК 378:37.015.3

Деделюк Ніна, Томащук Олена
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки, Луцьк

ОЦІНКА ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ШКОЛЯРІВ ЗА МЕТОДИКОЮ БАССА-ДАРКИ

Досліджено та визначено стан агресії та ворожості у школярів. В програму оцінки психічного здоров'я включено методику А.Басса–А.Дарки: опитувач диференціює прояви агресії і ворожості, виділяючи наступні види реакцій: фізична агресія, побічна агресія, роздратованість, негативізм, образа, підозра, вербальна агресія, почуття провини. Респондентам запропоновано 75 стверджень, на які вони мають відповісти «так» або «ні».

Встановлено, що динаміка показників змінюється з віком і здатністю розуміти, висловлювати та регулювати свої почуття. Рівень зрілості емоційно-вольової сфери є рушійною силою здорової та гармонійно розвинутої особистості.

Ключові слова: психологія, здоров'я, емоційно-вольова сфера, психологічні реакції, агресія, школярі, методика, дослідження.

Н. А. Деделюк, Е. Г. Томащук. Оценка эмоционально-волевой сферы школьников по методике Басса-Дарки. Исследованы и определены состояние агрессии и враждебности у школьников. В программу оценки психического здоровья включена методика А.Басса-А.Дарки: опросник дифференцирует проявления агрессии и враждебности, выделяя следующие виды реакций: физическая агрессия, второстепенная агрессия, раздражительность, негативизм, обида, подозрение, вербальная агрессия, чувство вины.

Респондентам предлагается 75 утверждений, на которые они должны ответить «да» или «нет».

Установлено, что динамика показателей меняется с возрастом и способностью понимать, выражать и регулировать свои чувства. Уровень зрелости эмоционально-волевой сферы является движущей силой здоровой и гармонично развитой личности.

Ключевые слова: психология, здоровье, эмоционально-волевая сфера, психологические реакции, агрессия, школьники, методика, исследование.

N. A. Dedeliuk, O. G. Tomashchuk. Evaluation of emotional and volitional spheres of pupils on the basis of Buss-Durkee methodology.

The state of pupils' hostility and aggression were determined and investigated. Different components of individual's mental health were identified and investigated according to the following criteria: according to the mental activity of man (mental, emotional, practical); according to the direction of activity (personal, social). The Buss-Durkee methodology was included in the program of mental health evaluation. Aggression and hostility were differentiated according to the following reactions: physical aggression, adverse aggression, irritability, negativism, resentment, suspicion, verbal aggression, guilt. Respondents were offered 75 statements with a right to answer «yes» or «no». While drawing up a questionnaire the authors were using the following principles: 1) the issue may relate to only one form of aggression; 2) the question were formulated in such a manner, that the public approval rate on the answers was reduced. Responses were quantitatively assessed according to eight scales techniques. Quantitative indicators were compared among themselves to determine the most dominant form of aggression, emotional and volitional stability.

It was determined that dynamics of indicators change according to age, ability to understand, express and manage ones feelings. The maturity level of emotional and volitional spheres drives the healthy and harmonious development of personality.

Key words: psychology, health, emotional and volitional spheres, psychological reaction, aggression, pupils, methodology, study.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дитяча та шкільна психологія здоров'я є одним із предметів теоретичних та емпіричних досліджень, яка включає: методи діагностики, оцінки і самооцінки психічного та соціального здоров'я; вивчення факторів, що впливають на ставлення до здоров'я; корекцію індивідуального розвитку; розробку індивідуально орієнтованих оздоровчих програм з урахуванням стану здоров'я, статевих, вікових і особистісних якостей [2, 3, 6]. Останнім часом проблема оцінки емоційно-вольової сфери стала чи не найпопулярнішою у світовій психології. У країнах Європи та Америці питання агресії дітей та молоді є важливими темами на міжнародних конференціях, симпозіумах та семінарах. Ця проблема сьогодні стосується і українських психологів, з причин нестабільної ситуації в державі, а також безпрецедентного росту агресії в цивілізованому двадцять першому столітті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психічне здоров'я особистості є таке функціонування психіки індивіда, яке забезпечує його гармонійну взаємодію з навколишнім світом. В нашому розумінні – це ефективність діяльності та поведінки, здійснення особистісного розвитку.

Спираючись на дослідження провідних психологів, виділено такі складові (або підвиди) психічного здоров'я особистості.

1. Відповідно до психічної активності людини: розумове – вміння отримувати, аналізувати та використовувати необхідну інформацію; емоційне – здатність розуміти, висловлювати та регулювати свої почуття; практичне – здатність усвідомлювати свої потреби та інтереси, ставити відповідні цілі та досягати їх.

2. Відповідно до спрямованості активності: особистісне – відчуття та прийняття себе як особистості (на основі самопізнання, самоаналізу, самооцінки, тощо); соціальне – здатність адекватно розуміти та будувати стосунки з соціальним оточенням (сім'єю, друзями, колегами тощо) [5].

Критерії психічного здоров'я особистості, що відображають зміст його основних складових: рівень зрілості пізнавальної, розумової сфери особистості; рівень зрілості емоційно-вольової сфери; планування та досягнення життєвих цілей та цілей конкретних видів діяльності; рівень адекватності поведінки та прийняття себе як особистості; рівень адекватності стосунків у мікро-соціальному середовищі. Кожен із цих критеріїв може визначатися та досліджуватися за допомогою комплексу показників, ключовими з яких є норма психічного здоров'я особистості [2, 3].

У психології вже давно відомі й описані особливості прояву емоційної сфери залежно від того, наскільки вона перебуває під контролем суб'єкта. Порушення або ослаблення здатності до самоконтролю спричиняє появу емоційних проблем у людини. Інтенсивний розвиток емоційного реагування (радість, страх, гнів та ін.) супроводжується зростанням дефіциту самоконтролю, аж до повної його втрати. Уже на власному досвіді, ми переконуємося в тому, що люди розрізняються між собою за способом і силою вираження своїх емоцій, умінням здійснювати за ними контроль. Людину, у якої ослаблений емоційний самоконтроль, характеризують як збудливу, запальну, імпульсивну, неврівноважену, експансивну і т. д. Людина з легко збудливою емоційною сферою схильна до здійснення імпульсивних учинків, прийняття необдуманих рішень та недостатньо обґрунтованих суджень, а часто, і до агресії. Імпульсивні натури варто розглядати як протилежні людям урівноваженим і таким, котрі володіють собою [4]. Таким чином, у поведінці одних людей, а тим паче, дітей емоційне реагування може бути виражене надмірно, в інших, навпаки, помітною рисою відносин із навколишнім

світом є безпристрасність сприйняття і реакції на те, що відбувається зовні. Звичайно, це крайні полюси, між якими розподілені різноманітні відтінки взаємодії самоконтролю з емоціями, діями. Проблема оцінки емоційно-вольової сфери, а саме, агресії у школярів, яка на думку авторів, є властивістю особистості, характеризується наявністю деструктивних тенденцій, в основному у сфері відносин. Ймовірно, деструктивний компонент людської активності є необхідним у творчій діяльності, так як потреби індивідуального розвитку з неминучістю формують в людях здатність до усунення і руйнування перешкод, подолання того, що протидіє цьому процесу.

Під агресією розуміють будь-які дії, які заподіюють шкоди або мають намір завдати шкоди іншій людині, групі людей або тварині [3]. Проте, не завжди за будь-якими агресивними діями суб'єкта насправді стоїть агресивність особистості. З іншого боку, агресивність людини часто не проявляється в явно агресивних діях. У випадках агресивних дій неагресивної особистості в основі генезу, першопричини цих дій, лежить фактор ситуації [8]. Таким чином агресія – це процес, що має специфічну функцію і організацію, це специфічна форма поведінки. Агресивність же є властивість особистості, що характеризується наявністю деструктивних тенденцій, в основному в області суб'єктно-суб'єктних стосунків [3].

Ф. Алан описує її як внутрішню силу, що дає людині можливість протистояти зовнішнім силам, а Л. Бендер характеризує агресію, як тенденцію наближення до об'єкта чи віддалення від нього. А. Басс, наприклад, визначає агресію як «реакцію», в результаті якої інший організм одержує болючі стимули, а Вілсон як «фізична дія або загроза такої дії з боку однієї особи, які зменшують свободу або генетичну пристосованість іншої особи». М. Д. Левітов описав стан агресивності як стеничність переживання гніву з втратою самоконтролю [1].

Мета роботи: оцінка емоційно-вольової сфери школярів та визначення у них стану агресії.

Предмет дослідження: проблема оцінки емоційно-вольової сфери рівень та особливості агресивності учнів, яка виміряна у навчальний період; можливість концентрації на негативних емоціях; прагнення у всьому звинуватити себе; жорсткий контроль емоцій до їх подавлення; нездатність до словесного вираження своїх емоцій, бажань, претензій; агресія, тривожність, негативізм.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні емоційно-вольової сфери брали участь учні 7-11 класів ЗОШ I – III ступеня № 25 міста Луцька. В програму оцінки психічного здоров'я нами була включена методика А. Басса – А. Дарки [4]. Опитувач диференціює прояви агресії і ворожості, виділяючи наступні види реакцій: фізична агресія, побічна агресія, роздратованість, негативізм, образа, підозра, вербальна агресія, почуття провини.

Респондентам запропоновано 75 стверджень, на які вони мають відповісти «так» або «ні». При складанні опитувача автори користувались наступними принципами: 1) питання може відноситись тільки до однієї форми агресії; 2) питання формулюються таким чином, щоб у найвищому ступені послабити суспільне погодження відповіді на запитання. Відповіді оцінюються кількісно за восьми шкалами методики. Нормою агресії є величина її індекса, що дорівнює 21_{+4} , а ворожості – $6,5-7_{+3}$. Користуючись даною методикою, необхідно пам'ятати, що агресивність, як властивість особистості та, як акт поведінки розглядаються в контексті психологічного аналізу мотиваційної сфери особистості по-різному. Тому, даний бланковий тест використовують у сукупності із іншими методиками (Кетелла, Стілбергера, Люшера). Отримані відповіді опитуваних порівнювались із ключем, де нараховувалось за «так» – 1, «ні» – 0 балів [4].

У структурі агресивної поведінки виділяють кілька взаємопов'язаних рівнів: поведінковий (агресивні жести, висловлювання, міміка, дії); афективний (негативні емоційні стани і почуття, наприклад, гнів, злість, лють); когнітивний (неадекватні уявлення, упередження, расові та національні установки, негативні очікування); мотиваційний (свідомі цілі чи несвідомі агресивні прагнення).

Отримані кількісні показники порівнювались між собою для визначення найбільш переважаючої форми агресії та стабільності емоційно-вольової сфери. Стан фізичної, побічної, вербальної агресії, роздратованість, негативізм, образа, підозра, почуття вини у школярів подано у таблиці 1.

Аналіз результатів показує, що найбільш відсотків у дівчат та хлопців 7 класів припадає на фізичну та вербальну агресію. У віці 13-14 років у хлопчиків переважає показник роздратованості (18,2 %), а у дівчаток – підозра (16,7 %). У 8-9 класах фізична агресія знижується, крім хлопців 9 кл. (16,6 %). Проте, підвищується показник підозри у хлопців 8 кл. (16,3%) та

Таблиця 1

Класи, стать		Стан емоційно-вольової сфери школярів (%)									
		7		8		9		10		11	
Види реакцій	Д.	Хл.	Д.	Хл.	Д.	Хл.	Д.	Хл.	Д.	Хл.	
Фізична агресія	16,6	21,2	11,6	11,6	8,8	16,6	7,3	16,3	15,6	20,0	
Побічна агресія	11,9	12,1	9,3	9,3	11,1	12,5	9,7	7,0	11,1	15,0	
Роздратованість	11,9	18,2	16,3	16,3	13,3	14,6	12,2	9,3	17,8	17,5	
Негативізм	9,5	9,1	7,0	9,3	15,6	12,5	9,8	11,6	11,1	10,0	
Образа	4,8	3,0	9,3	9,3	17,8	10,4	17,1	14,0	13,3	7,5	
Підозра	16,7	9,1	13,9	16,3	11,1	8,4	14,6	11,6	11,1	10,0	
Вербальна агресія	16,7	18,2	18,7	16,3	15,6	16,6	12,2	18,6	11,1	12,5	
Почуття вини	11,9	9,1	13,9	11,6	6,7	8,4	17,1	11,6	8,9	7,5	

образи – у дівчат 9 кл. (17,8 %). Учні 10-11 класів характеризуються значним рівнем фізичної агресії, крім дівчат 9 кл. (7,3%)

та вербальної агресії – хлопці 9 кл.(18,6%). Всі інші види реакцій мають середні показники. Виняток становлять хлопці 11 кл., де показники образи та почуття вини складають 7,5%. У даному віці використання фізичної сили першочергове, ніж можливість переконання суб'єкта та образа на негативні дії.

Учнівська молодь, у переважній більшості, знаходяться в процесі становлення, пошуку свого місця в суспільстві, вибору майбутньої професії, в міжособистісному спілкуванні. Дуже часто реакцією на ці труднощі, особливо при невдачах, є прояви агресії, що погано відбивається як на конкретній особистості, так і на суспільстві в цілому.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. У результаті проведеного дослідження за допомогою тестування було визначено стан агресії та ворожості у школярів. Встановлено, що динаміка показників змінюється з віком і здатністю розуміти, висловлювати та регулювати свої почуття. Рівень зрілості емоційно-вольової сфери є рушійною силою здорової та гармонійно розвинутої особистості. Подальшого дослідження потребує питання взаємозв'язку емоційно-вольової сфери школярів із фізичним здоров'ям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Andreeva A. Analysis of motivational theories in agro salutem culturae et recreatio / A. Andreeva // Theoria et modos ludo et physica educatio. – 2004. – №12. – S. 49-51.
2. Bulenko T. Diagnosis personalitatem psychologist / T. Bulenko, M. Mushkevych, R. Fedorenko. – Lutsk : RIO «Turrim», 1996. – 331 s.
3. Haletska I. Psychology salutem : theoria et practice / I. Haletska, T. Sosnovskyy. – Lviv, 2006. – 338 s.
4. Kotsan I. Psychology salutem iura / I. Kotsan, G. Lozhkyn, M. Mushkevych. – Lutsk, 2011. – 352 s.
5. Панок В. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко та ін. – К. : Либідь, 2003. – 536с.
6. Методическое пособие по валеологическим аспектам диагностики здоровья / Под. ред. М. С. Гончаренко. – Харьков, 2000. – 196 с.
7. Русинка І. І. Психологія : навч. посібник / І. І. Русинка. – К.: Знання, 2007. – 367 с.
8. Фенько А. Сьогодні, без оголошення війни: [Агресивна поведінка. Як уникнути агресії по відношенню до себе. Що робити з власною агресією] / А. Фенько // Комерсант. – 1998. – 24 жовтня. – С. 9.

**Демченко Катерина,
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ
Путров Олександр викладач Кафедри фізичної культури,
олімпійських та неолімпійських видів спорту Запорізького
Національного Технічного Університету**

ПРОГРАМА ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ 20-25 РОКІВ ПІСЛЯ ПЕРЕЛОМУ ПРОМЕНЕВОЇ КІСТКИ В ТИПОВОМУ МІСЦІ У ПІСЛЯЛІКАРНЯНОМУ ПЕРІОДІ

У статті обґрунтовано програму фізичної реабілітації спортсменів ігрових видів спорту 20-25 років після перелому променевої кістки в типовому місці у післялікарняному періоді

Ключові слова: фізична реабілітація, перелом променевої кістки у типовому місці, після лікарняний період, ігрові види спорту.

Демченко К., Путров О. Программа физической реабилитации спортсменов игровых видов спорта 20-25 лет после перелома лучевой кости в типичном месте в послебольничном периоде. В статье обоснована программа физической реабилитации для спортсменов игровых видов спорта 20-25 лет после перелома лучевой кости в типичном месте в послебольничном периоде.

Ключевые слова: физическая реабилитация, перелом лучевой кости в типичном месте, послебольничный период, игровые виды спорта.

Demchenko K. Putrov O. Program of physical rehabilitation of sportsmen of playing types of sport 20-25 years after the break of radius in a typical place in a after hospital period.

In the article the program of physical rehabilitation for athletes playing sports 20-25 years after a fracture of the radius in a typical place in after hospital period.

Fractures of the forearm up more than half of fractures of the upper extremity and 25% of all fractures of long bones. Damage wrist in athletes is most common when doing sports games. It fractured the radial bone in a typical place is the most common injury forearm and there is usually a fall on the outstretched hand. A frequent complication of this fracture is limited mobility of the joints of the fingers and the shoulder joint due to insufficient physical activity of the patient.

The problem of the treatment of these injuries and their consequences in athletes, despite the existence of different methods as conservative and operative nature. This leads to the loss of sports performance.

Analysis of sources makes it possible to note that there is insufficient amount of literature on physical rehabilitation athletes play sports at the turn radius in typical location, especially among local media, which led to the topic of our study.

Scientific studies in recent years indicate that medical practice is a lot of work on the issue of rehabilitation of patients with injuries of forearm, but the mechanical transfer of these techniques in the process of sports and physical rehabilitation is not possible. Available also work with sports traumatology and rehabilitation of athletes after injuries, mostly devoted to injuries of the lower extremities, spine and shoulder damage. Consequently, there is no scientific publications on physical rehabilitation of athletes playing sports on the next stages to the full restoration of sports performance after the fracture of the radial bone in a